

Ключові слова: фаховий коледж культури і мистецтв, навчальний процес, організація фахової освіти, випускники.

Актуальність проблеми. Мережа середньої спеціальної освіти завжди знаходилася в полі зору науковців та практиків галузі культури, оскільки I-II освітньо-кваліфікаційний рівень – це той напрям, де закладаються міцні підвалини професійної підготовки майбутнього фахівця, позаяк рання професіоналізація й орієнтація на організаційно-культурну діяльність майже завжди дає високий якісний результат. І в цьому плані сучасний фаховий (за новою нормативною термінологією) коледж культури та мистецтв являє собою оригінальну освітню інституцію, проблемний ряд у діяльності якої не дає змоги повною мірою забезпечити кадрами належної кваліфікації функціонування галузі переважно районного рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на достатньо помітну актуальність цієї проблематики, як і загалом підвищений інтерес до різних форм професійної освіти (оскільки районна ланка функціонування закладів культури в особі численних клубів, народних будинків, бібліотек, а також її методичних структур знаходиться в критичному стані саме через брак професійних кадрів, підготовлених на новій теоретико-методологічній та практичній базі), спеціальних досліджень у цьому плані не проведено, або їх результати мають локальний характер і не впливають на статус названого закладу, напрями його трансформаційних змін, кореляцію освітніх програм з аналогічними формами ЗВО IV освітньо-кваліфікаційного рівня, залишаючи таким чином згадану мережу освіти на узбіччі наукового пошуку та її практичного функціонування. Навіть низка міжнародних науково-практичних конференцій, проведених упродовж багатьох років на кафедрі культурології і музеєзнавства РДГУ засвідчує лише поодинокі заявки з цієї проблематики, однак статей, підготовлених за матеріалами цих же виступів, фактично немає, хоча постійні спілкування з керівництвом КЗ «Рівненський ОЦНТ», на базі якого здійснюють стажування студенти і випускники кафедри культурології та музеєзнавства РДГУ, виступи співробітників цієї кафедри на заняттях системи підвищення кваліфікації працівників культури, спілкування з керівництвом галузі та студентами заочної форми навчання тощо й надалі підтверджує актуальність окресленої проблеми. Це підтверджує й низка статей одного з авторів цієї розвідки, С. Виткалова, про стан спеціальної освіти в регіоні та нагальні потреби практики [2]

Виключення становлять лише дисертаційні розвідки, захищені у Полтавському НПУ ім. В. Г. Короленка під керівництвом доктора пед. наук, проф. Л. Кравченко [4]. І хоча ці дослідження виконані за спеціальністю 13.00.01 «Теорія та методика професійної освіти», закладений у них потенціал та низка пропозицій стануть справді корисними та конструктивними як теоретикам, так і практиками сфери культури.

Причиною окресленого стану речей можна вважати той факт, що галузь культури сьогодні переживає не кращі часи і інтерес до її проблем не дуже цікавить громадськість, зайняту іншими, більш актуальними, на її думку, питаннями, а безпосередній науковий пошук у коледжах не є актуальним для самих співробітників і не заохочується керівництвом, через традиційну специфіку організації, не зменшуючи гостроти проблеми як стосовно їх (коледжів – авт.) майбутньої долі, так і новітніх форм організації навчального процесу.

Актуалізується дана проблематики у зв'язку з ухваленням низки відповідних Законів України, зокрема «Про освіту» (2017 р.), «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.), Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів, Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 р. та ін., у яких зазначені питання також є на часі і свідчать про зацікавленість держави і цим напрямом професійного зростання молодшої людини. Адже освіта в галузі культури сьогодні розглядається складною, відкритою до змін розгалуженою системою впровадження художньо-творчих, культурно-просвітницьких та ін. досягнень у теорію та практику фахової підготовки, спрямованої на здобуття фахових компетенцій, потрібних для успішної роботи в галузі [4]. Утім її стан у регіонах явно бажає суттєвого покращення

Мета статті – з'ясувати проблемний ряд функціонування цієї ланки професійної освіти в сучасних умовах.

Виклад матеріалу дослідження. Упродовж десятків років училища (коледжі) культури готували фахівців для сфери дозвілля, більш-менш ефективно забезпечуючи галузь культури відповідними кадрами, які урізноманітнювали наявний потенціал вільного часу населення. Однак, зважаючи на загальні трансформаційні процеси в країні, а надто регіонах, зрушення у ціннісних орієнтаціях населення, розпочату реформу місцевого самоврядування, складні соціально-економічні та політичні проблеми тощо, певні зміни торкнулися і цієї ланки професійної освіти. Та й самі інтереси та потреби сучасного населення, і на цьому також потрібно акцентувати особливу увагу, розширення і поглиблення його потреб, а з іншого боку, послаблення відповідного контролю за фаховим рівнем працюючих особливо у

середній спеціальній мережі, невідповідність заробітної плати у галузі із реальними витратами часу для забезпечення ефективної діяльності закладу культури, слабка матеріально-технічна база галузі загалом, а також малоефективна автономія навчальних закладів у регіонах, спричинили до того, що в країні переважна більшість коледжів культури, які традиційно забезпечувала галузь культури вкрай потрібними їй фахівцями, почали переорієнтовуватися на інші сфери, а саме – професіональне (музичне, хореографічне) мистецтво, як це наприкінці 90-х років почали реалізовувати й інститути культури, створюючи неефективну, а головне – непотрібну конкуренцію існуючій мережі професіональної художньої освіти в особі театральних (тепер університетів театру, кіно і телебачення з їх численними відгалуженнями в особі Академії кіно і сучасних медіа та інших аналогічних структур), консерваторій (музичних академій), аргументуючи це лише тим, що здорова конкуренція завжди є рушієм прогресу.

І хоча остання думка стосовно конкуренції беззаперечно, не викликає сумніву, проблема полягала в іншому, а саме – з'ясуванні сутності самого поняття «конкуренція». Адже кожен вид людської життєдіяльності має свої закони розвитку, не виконання чи ігнорування яких не лише шкодить цій діяльності, але й часто призводить до руйнації самої системи.

Тож не переобтяжуючи читача зайвими фактами, які сьогодні добре відомі і свідчать самі за себе, підкреслимо, що все це призвело до того, що в країні з кінця 80-х років ХХ ст. сформувалася широка мережа навчальних закладів з орієнтацією виключно на професіональне мистецтво (інститути мистецтв при гуманітарних, гуманітарно-педагогічних чи технічних ЗВО та коледжі культури, також із подібною орієнтацією на професіональні види мистецтва), при цьому зовсім не створюючи справді конкуренцію в мистецькій (освітній) сфері, для здійснення якої (конкуренції) потрібна була б належна матеріально-технічна база в особі філармоній та концертних зал, де б організовувалася практична підготовка студентів, мережі якісної і доступної початкової художньої освіти та чималої кількості художньо освіченого населення, здатного створити необхідну критичну масу для сприйняття того культурного продукту, який виготовлявся чи виготовлятиметься випускниками коледжів культури, розташованих виключно у райцентрах із надзвичайно обмеженою культурною інфраструктурою, а головне – браком професійно підготовлених кадрів, здатних працювати із зовсім не підготовленим до навчання на музичних спеціальностях абітурієнтом через брак у нього початкової музичної освіти та незначній кількості годин у навчальних планах коледжів, за допомогою яких можна було б компенсувати брак попередньої художньої освіти. І якщо випускники спеціальності «Хореографія» ще можуть якимось чином конкурувати на ринку праці, оскільки танцювальних гуртків, зважаючи на їх прикладну потребу у компенсації фізіологічних потреб дитини значно більше і їх видовищність є потужною притягальною силою, то з народно-інструментальними колективами значно складніше, зважаючи на брак музичних інструментів, рівень виконавської культури, посад в установах культури та ДМШ і ДХШ.

При цьому актуальна сьогодні неформальна освіта (участь у численних концертних виступах, організаційно-культурних заходах тощо) також мала б виконувати важливу професіоналізуючу роль у процесі становлення фахівця, однак вона не реалізує цієї функції через відсутність коштів у самих коледжів для здійснення гастрольних поїздок та всього того, що з ними пов'язано, зокрема й слухацької аудиторії, купівлі нових музичних інструментів (ціна на які, через відсутність вітчизняних фабрик із їх виробництва не дає змоги це зробити), нот, методичної літератури, костюмів і ще безлічі того, в площині чого має формуватися справжній професіонал. Та й фаховий (музичний чи загалом мистецький) рівень педагогічного корпусу викладачів цих коледжів підтверджував його достатню спроможність працювати на підготовку фахівців саме для сфери дозвілля (яка сьогодні вкрай потрібна не лише для релаксації населення, але й для психологічної його адаптації після дії так званих реформ, які щодня «звалюються» йому на голову і лише призводять до соціальної напруги та фактично шоку), а не на сферу професіонального мистецтва, у значної кількості яких бракує професіональної освіти та сценічного (концертного) досвіду. І відповідна статистика стосовно фізичного та морального здоров'я нації також загальновідома і потребує різнобічного його покращення [1].

Урешті-решт, ця кількість середніх спеціальних навчальних закладів, зміни їх назви і навчальних планів та освітньо-професійних програм у них лише заплутує і без того дезорієнтованого абітурієнта стосовно обрання майбутньої професії. Нагадаємо передісторію питання.

Починаючи від 2015 р., коли в новий Класифікатор спеціальностей впроваджено нову спеціальність і для коледжів культури 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» (МСКД) замість спеціальності «Народна художня творчість» (НХТ), можна було сподіватися, що сфера культури регіонального рівня через декілька років отримає достатньо кваліфіковане підґрунтя для розпочатих реформ, адже в навчальних планах цієї спеціальності, виходячи з наявного державного стандарту (навіть зважаючи на певну самостійність у доборі професійно орієнтованих дисциплін із боку укладачів цих планів та адаптацію під «свій» заклад у частині дисциплін навчального плану за

вибором студента), закладено чимало вкрай потрібних курсів, пов'язаних із піар-технологіями, корпоративною культурою, основами менеджменту, міжгалузевими контактами, а також економічним блоком дисциплін, урешті-решт, без знання основ яких сьогодні жодна освітня структура не здатна позиціонувати себе у просторі сучасної культурної практики чи політики.

У той же час, не вдаючись у суть проблеми, пов'язаної з підготовкою фахівців у сучасних коледжах культури і мистецтв, що вимагає окремого ґрунтового аналізу, її якість та напрям можна виявити за іншими параметрами чи індикаторами а саме – де, та на яких освітньо-кваліфікаційних рівнях і спеціальностях *продовжують* подальшу власну фахову підготовку випускники цих коледжів спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», які, виходячи з чинного диплома та, власне, й самого процесу цієї професійної підготовки, мали б вступати до ЗВО на тотожну спеціальність, також запроваджену уже в новітню добу, що було б цілком логічним, поглиблюючи таким чином здобуті знання та практичний досвід і маючи освітню перспективну вертикаль, адже в університеті цей напрям розгортається, поза сумнівом, на значно глибшому рівні, виходячи навіть із «технічних» можливостей університету та його кадрового потенціалу і між університетських контактів.

Утім, аналіз результатів вступної кампанії, до прикладу, у 2020 р. в РДГУ [3] засвідчив, що переважна більшість цих випускників коледжів вступає на навчання в подальшому виключно на мистецькі спеціальності, пов'язані з театральною режисурою, хореографією та широким вибором спеціалізацій музичного мистецтва чи музично-педагогічного факультету з орієнтацією на педагогічну роботу в ДМШ чи ЗОШ, що дає підстави стверджуватися у думці про те, що навчальний процес у тепер уже фахових коледжах культури і мистецтв продовжує розгортатися у старому руслі, тобто у рамках колишньої спеціальності «Народна художня творчість», орієнтованої на сферу скоріше професійного мистецтва в розмаїтті його виявів, а не у якості *менеджера* культурного простору (фахівця з іншим набором практичних навичок (компетенцій) та баченням сучасного культурного простору загалом), базованого на широких вимірах художньої складової. І випускники якої не здобувши, відповідно, більш-менш глибоких знань чи практичних навичок в аналізованому (організаційно-економічному) напрямі, обирають традиційно легший для себе шлях – вступають на названі вище спеціалізації музичного, хореографічного, театального чи декоративно-прикладного напрямів, тобто на ті, за якими фактично, *мабуть*, і здійснюється сьогодні освітній процес у коледжах культури, включаючи й найбільш уразливий сегмент навчання – організацію різних видів практичної підготовки.

Це підтвердило і наше спілкування [3] з абітурієнтами-випускниками згаданих вище фахових коледжів, які також стверджували, що напрями подальшої спеціалізації, зокрема культурологія, музезнавство та менеджмент соціокультурної діяльності як наукові чи освітні програми та й практичні сфери майбутньої творчої самореалізації, їх не цікавлять (!?).

Тоді як випускники бакалавріату названих вище мистецьких спеціальностей вже інститутів мистецтв гуманітарних чи гуманітарно-педагогічних ЗВО виявляють більше зацікавлення саме спеціальністю 028 «МСКД», усвідомлюючи, що навички і професійні компетенції, здобуті на цій спеціальності, а також різноманітні види практик, що організуються під час навчання, науково-дослідна діяльність у процесі підготовки бакалаврського дослідження та участі у традиційних уже для ЗВО науково-практичних конференціях, круглих столах тощо, швидше знадобляться їм у подальшій організаційно-культурній діяльності, ніж освіта за напрямом «Музичне (театральне) мистецтво» у безпосередній практичній роботі у мережі ДМШ, ДХШ та інших аналогічних освітніх закладах. Та й у разі виїзду за межі України (що робить значна частина молодих людей) знання і практичні навички, здобуті на спеціальності «МСКД», їм знадобляться більше.

Професійна ж сцена у широкому сенсі цього слова по завершенню навчання в коледжах для переважної більшості молодих людей не є предметом подальшої творчої самореалізації навіть гіпотетично. І лише тут все стає на свої місця.

Вище наведене можна пояснити тим, що не лише у ЗВО, але й сучасному коледжі культури і мистецтв є також чимало проблем із студентським складом, а відтак і неможливістю сформувати там повноцінні художні колективи, на базі яких можна було б здобути додаткові професійні компетенції як у спілкуванні безпосередньо з мистецтвом, доповнюючи традиційну лекційно-практичну (семінарську) систему організації навчання, так і в питанні організаційно-культурному – через створення власних художніх колективів чи гуртків у сфері дозвілля, на базі яких можна було б суттєво покращити професійні навички стосовно знань із низки професійно-орієнтованих дисциплін («Аранжування», «Оркестровка», «Читка хорових чи оркестрових партитур» тощо), без чого керівник художнього колективу не відбудеться в принципі. Та й згадана вже культурна інфраструктура районів значно поступається за своїм потенціалом обласним центрам, де у переважній більшості зосереджені ЗВО III-IV рівнів акредитації. А відтак і «добрати» інформацію з власного практичного позауручного досвіду, а

також почути якісні професійні художні колективи чи окремих виконавців у містах значно простіше і доступніше. Як і ефективнішим є там фахове спілкування з колегами-професіоналами.

Висновки. Тож, як бачимо, перенасиченість українських теренів навчальними закладами з різноманітними, потрібними в принципі для галузей народного господарства та й бізнесу спеціальностями, зовсім не свідчить про якість здобутих там компетенцій і фахових навичок та можливість молоді працювати за обраним напрямом, а відтак залишає галузь (у даному випадку – сферу культури) на одинці зі своїми проблемами.

Відтак, на часі – ревізія наявного освітнього потенціалу, принаймні, критична оцінка педагогічного досвіду функціонування цього типу навчального закладу, тим більше, що Закон України про фахову передвищу фахову освіту (2019 р.) це й передбачає повною мірою. Та й об'єднані територіальні громади, слабкі сьогодні в організаційно-культурному та фінансовому плані, все активніше набувають так потрібний їм організаційний досвід. І саме вони стимулюватимуть скоро підвищення професійної кваліфікації усіх працюючих у їхніх структурах молодих людей.

А перейменування названого вище типу ЗВО у фаховий коледж має надати йому й відповідного, потрібного для галузі культури районного рівня у переважній більшості, спрямування. Адже результативність будь-яких реформ завжди корелюється з кадровою компетенцією тих, хто ці реформи здійснює чи планує це робити ще навчаючись.

Список використаної літератури

1. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України. <https://niss.gov.ua/publikacii/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo-poslannya-prezidenta-4>.
2. Виткалов С. В. Регіональний сільський клуб і проблеми його подальшого функціонування. *Вісн. нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв.* № 2. 2018. С. 92–96; Виткалов С. В. Культурологічна освіта як основа культурної діяльності в краї. *Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності*: монографія. Рівне: ПП ДМ, 2012. С. 71–99.
3. Приватний архів Виткалова С. В.
4. Яремака Н. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх менеджерів індустрії дозвілля у процесі професійної підготовки: дис... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2016. 201 с.; Чернявська О. В. Професійна підготовка фахівців [для галузі] культури в середніх спеціальних закладах України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): дис...канд. пед. наук, спец. 13.00.01 Теорія та методика професійної освіти. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2020. 326 с.

References

1. Analitichna dopovid Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen do shchorichnogo poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy pro vnutrishnie i zovnishnie stanovishche Ukrainy. <https://niss.gov.ua/publikacii/poslannya-prezidenta-ukraini/analitichna-dopovid-do-schorichnogo-poslannya-prezidenta-4>.
2. Vytkalov S. V. Rehionalnyi silskyi klub i problemy yoho podalshoho funktsionuvannia. *Visn. Nats. akad. kerivnykh kadriv kultury i mystetstv.* № 2. 2018. S. 92–96; Vytkalov S. V. Kulturolohichna osvita yak osnova kulturnoi diialnosti v krai. *Rivnenshchyna: kulturno-mystetskyi potentsial v paradyhmakh suchasnosti: monohrafiia.* Rivne: PP DM, 2012. S. 71–99.
3. Pryvatnyi arkhiv Vytkalova S. V.
4. Yaremaka N. S. Formuvannia informatsiinoi kompetentnosti maibutnix menezheriv industrii dozvillia u protsesi profesiinoi pidhotovky: dys... kand. ped. nauk: spets.: 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Poltava : PNPУ im. V. H. Korolenka, 2016. 201 s.; Cherniavska O. V. Profesiina pidhotovka fakhivtsiv [dlia haluzi] kultury v serednikh spetsialnykh zakladakh Ukrainy (druha polovyna KhKh – pochatok KhKhI stolittia): dys...kand. ped. nauk, spets. 13.00.01 Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity. Poltava: PNPУ im. V. H. Korolenka, 2020. 326 s.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ КОЛЛЕДЖ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВ И ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОТРАСЛИ

Виткалов Владимир Григорьевич – кандидат педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой культурологии и музееведения, Ровенский государственный гуманитарный университет., Ровно
Куклинская Виктория Владимировна – преподаватель Дубенского профессионального колледжа культуры и искусств РГГУ, г. Дубно

Оказывается специфика функционирования профессионального колледжа культуры и искусств в системе специального образования в современных условиях, в частности его новой специальности 028 «Менеджмент социокультурной деятельности». Эффективность выпускников и система организации учебного процесса в данном материале коррелирует с информацией приемной комиссии ЗВО III–IV уровней аккредитации. Отмечается корреляционная зависимость профессионального образования с потребностями практики. Эффективности деятельности сети этих учреждений можно достичь, по мнению авторов, только при условии изучения потребностей практики и согласование учебных планов данных колледжей с системой организации учебного процесса в ЗВО.

Ключевые слова: профессиональный колледж культуры и искусств, учебный процесс, организация профессионального образования, выпускники.

PROFESSIONAL COLLEGE OF CULTURE AND ARTS AND THE PROBLEMS OF OPERATING THE INDUSTRY

Vytkalov Volodymyr – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Cultural and Museum Studies, Rivne State Humanitarian University, Rivne

Kuklynska Viktoriia – lecturer at Dubno Professional College of Culture and Arts
Rivne State Humanitarian University, Dubno

The specificity of the functioning of the professional college of culture and arts in the system of special education in modern conditions, in particular, its new specialty 028 "Management of sociocultural activities" is shown. The effectiveness of graduates and the system of organization of the educational process in this material correlates with the information of the admissions committee of higher educational institutions III–IV of levels of accreditation. The correlation dependence of professional education on the needs of practice is noted. According to the authors, the effectiveness of the chain of these institutions can be achieved only if the needs of practice are studied and the curricula of these colleges are coordinated with the system of organization of the educational process in higher educational institutions.

Key words: professional college of culture and arts, educational process, organization of professional education, graduates.

UDC 477.7.11.28

PROFESSIONAL COLLEGE OF CULTURE AND ARTS AND THE PROBLEMS OF OPERATING THE INDUSTRY

Vytkalov Volodymyr – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Cultural and Museum Studies, Rivne State Humanitarian University, Rivne

Kuklynska Viktoriia – lecturer at Dubno Professional College of Culture and Arts
Rivne State Humanitarian University, Dubno

The relevance of the problem. Transformation processes in the young Ukrainian state provide significant changes in the system of its special education. In this regard, the colleges of culture and arts, which belong to this chain have also begun to change educational paradigms. The forms of these changes and the leading directions of transformations of the educational process are the relevance of the chosen problem.

The scientific novelty of the study is revealed in the attempt to clarify the essence of the educational process in colleges of culture and arts, based on the Law of Ukraine «On Professional pre-higher. Education» (2019), the main provisions of which make many significant changes in the organization of various forms of education, stimulate the teaching staff of colleges to meet the needs of practice more effectively. It is emphasized that the modern educational process in colleges of culture and arts is not fully correlated with the new specialty 028 «Management of sociocultural activities» established in colleges and in the chain of higher educational institutions III–IV of levels of accreditation. This is confirmed by the analysis of the results of the admission campaign, which showed that graduates of the above specialty colleges plan to continue their studies at universities exclusively in art specialties.

The practical significance of the study is in the proposal for colleges, the essence of which is to coordinate the curriculum and the programme of the above specialty with a similar specialty of higher education, which will give a perspective to both college graduates and modern practice. After all, the main problem of the chain of cultural institutions is the professional weakness of the staff of the heads of clubs, houses of culture and their methodological services. Elimination of this imbalance will change the situation in the field of culture and will stimulate higher education institutions to continue the development of new methods with future specialists in this specialty.

Key words: professional college of culture and arts, educational process, organization of professional education, graduates.

Надійшла до редакції 5.10.2020 р.

УДК 364.08

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Добіна Тетяна Геннадіївна – Ph.D, кандидат культурології, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

ORCID 0000-0002-4830-2679

DOI <https://doi.org/>

tatyanadobina@gmail.com